

Algemene Inlichtingen- en
Veiligheidsdienst
*Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties*

Leven bij ISIS, de mythe ontrafeld

Inleiding

Naast de vertrouwelijke rapporten en analyses aan afnemers, brengt de AIVD met enige regelmaat open publicaties uit over zijn aandachtsgebieden. Deze publicatie: 'Leven bij ISIS, de mythe ontrafeld', past in de reeks van uitgaven sinds 2001 die verband houden met het jihadistisch terrorisme. Deze publicatie gaat in op het fenomeen van grote aantallen mensen met een Nederlandse achtergrond die zijn uitgereisd naar oorlogsgebied in Syrië en Irak om zich aan te sluiten bij de terroristische groepering Islamitische Staat in Irak en al-Sham (ISIS).

Uitroepen van het ‘kalifaat’

Op 29 juni 2014 roept de terroristische groepering ISIS het door hen verklaarde kalifaat uit. Deze proclamatie gaat gepaard met een arsenaal aan propaganda: alle moslims ter wereld worden door ISIS opgeroepen trouw te zweren aan de zelfgekroonde ‘khalief’ Abu Bakr al Baghdadi en zich in ISIS-gebied te vestigen. Waar andere groeperingen in de regio vechten om het Syrische regime omver te werpen, gaat ISIS met het uitroepen van een ‘islamitische staat’ een stap verder. Vanaf dat moment staat de strijd van ISIS in het teken van de opbouw en expansie van de zelfverklaarde staat.

De mythe van het ISIS-kalifaat blijkt een substantieel propagandasucces voor de groepering. Steeds meer jihadisten van over de hele wereld, onder wie ook aanhangers uit Nederland, verkiezen aansluiting bij ISIS boven de traditionele takken van Al Qaida (AQ), waaronder Jabhat al-Nusra (JaN) in Syrië. Zoals uiteengezet in de publicatie *Transformatie van het jihadisme in Nederland (2014)*, is het grote aantal jihadisten dat sinds 2012 uitreist naar Syrië grotendeels te verklaren door de gunstige ligging van het land voor Europese reizigers en het ideologisch belang van de regio. Met een specifiek ‘kalifaatnarratief’ en daarmee samenhangend de plicht voor mannen, vrouwen en kinderen om naar Syrië te komen, weet ISIS deze stroom uitreizigers voor het grootste deel richting de eigen organisatie te trekken.

Vanuit de hele wereld hebben ISIS-aanhangers zich sinds het uitroepen van het kalifaat in Syrië of Irak gevestigd. Aanhangers van ISIS zien het gebied in Syrië en Irak als de ultieme islamitische staat, waar ze ongestoord strenge leefregels van een fundamentalistische versie van de islam kunnen naleven. Bovendien is het leven in deze staat volgens ISIS goed geregeld. Binnen de idylle die ISIS in propagandaverhalen verspreidt, krijgt iedereen een huis, voldoende en goed te eten, wordt het vuilnis opgehaald en is de medische zorg uitstekend geregeld. Ook voedt ISIS het beeld dat de groepering opkomt voor Syriërs en Irakezen en hierbij ‘slechts defensief geweld’ toepast.

Geweld is echter inherent aan ISIS. Het wordt op dagelijkse basis toegepast, verheerlijkt en gepredikt. Wie sinds 2014 uitreist naar ISIS-gebied in Syrië of Irak, is voor vertrek zonder uitzondering bekend met de propaganda waarbij excessief geweld tegen ‘ongelovigen’ centraal staat. Bloederige executies, beelden van kinderen in trainingskampen en euforische filmcompilaties over door ISIS opgeëiste aanslagen gaan dagelijks rond in jihadistische kringen en zijn via het internet gemakkelijk te vinden. Ook horen de meeste uitreizigers al vooraf van hun contacten in Syrië dat ze worden getraind en ingezet bij de strijd. Door trouw te zweren aan de terroristische groepering ISIS, tekenen uitreizigers voor een leven dat wordt gekenmerkt door buitensporig geweld en een allesomvattende ideologie waarin iedereen buiten ISIS als ongelovig en dus inferieur, en daarmee als rechtmatig doelwit wordt weggezet.

De afgelopen anderhalf jaar heeft de AIVD door inlichtingenmatig onderzoek een beeld gekregen van het werkelijke leven bij ISIS. Een nadere blik op het dagelijks leven bij ISIS verschaft duidelijkheid over of de idylle, die ISIS blijft schetsen, strookt met de werkelijkheid, en in hoeverre geweld op dagelijkse basis een rol speelt. Het beeld dat dan tevoorschijn komt, wordt gekenmerkt door ontberingen en onderling wantrouwen. Daarbij vertoont het ISIS-regime totalitaire neigingen. De mythe die ISIS in propaganda blijft uitdragen, kan daarmee inmiddels worden ontrafeld.

ISIS

De Islamitische Staat in Irak en al-Sham (ISIS, ook wel bekend als IS, ISIL of DAESH) is een terroristische groepering die momenteel actief is in Syrië en Irak. ISIS wordt geleid door de Irakees Abu Bakr al-Baghdadi. Fracties van jihadisten in andere delen van de wereld hebben het afgelopen jaar trouw gezworen aan ISIS, waardoor er nu in meerdere delen van Afrika en Azië groepen actief zijn die zeggen namens ISIS te handelen.

De voorlopers van ISIS, Al Qaida in Irak (AQI) en Islamitische Staat Irak (ISI), pleegden in de jaren na de val van Saddam Hussein aanslagen in Irak. Na het uitbreken van de Syrische burgeroorlog werd de groepering in 2013 voor het eerst onder de naam ISIS in Syrië actief. Enkele maanden later ontstond er een duidelijke breuk tussen ISIS en Jabhat al-Nusra, inmiddels de Syrische tak van Al Qaida (AQ). ISIS volgt sinds dat moment niet langer de lijn van het leiderschap van AQ in Pakistan en Afghanistan. AQ heeft op zijn beurt zelfs formeel afstand genomen van ISIS.

Het jihadisme en het kalifaat

Jihadisten omarmen een extremistische vorm van de fundamentalistische islam. Geweld, vooral strijden en sterven voor het geloof, is een belangrijk component van de jihadistische ideologie. Voor fundamentalisten is de term 'kalifaat' of khilafa een belangrijk concept. Op basis van overleveringen van de Profeet Mohammed wordt het bestaan van een dergelijke staat gekoppeld aan de verhalen over een 'eindstrijd' in Syrië en de rest van het Midden-Oosten die voor alle jihadisten van groot belang is.

Door de organisatie om te dopen tot 'Islamitische Staat', doet ISIS een poging vriend en vijand te laten spreken over 'het enige echte kalifaat'. Hoewel leden van AQ en andere jihadistische groeperingen het erover eens zijn dat er een kalifaat zal komen, zijn zij van mening dat de 'staat' van ISIS dit niet is. Volgens AQ kan het kalifaat alleen worden uitgeroepen als aan bepaalde ideologische voorwaarden is voldaan en voor AQ belangrijke rechtsgeleerden zijn geconsulteerd. De tijd zou volgens AQ niet rijp zijn voor een dergelijke stap.

Verdediging van het kalifaat

Binnen de mythe van het kalifaat is er naast de klassieke jihadstrijders ruimte voor een ander type Syriëgangers. Steeds meer mensen reizen af naar Syrië met het idee om zich in ISIS-gebied te gaan vestigen. Gezinnen met kinderen reizen uit en anderen ondernemen de reis om een gezin te stichten in Syrië of Irak. De rol die deze categorie uitreizigers vervult, kan soms verschillen. De nieuwe 'staat' heeft immers ook dokters, automonteurs en vuilnismannen nodig, om het door hen gecontroleerde gebied te kunnen opbouwen.

ISIS-gebied moet echter nog altijd met geweld worden verdedigd en uitgebreid. Zeker sinds de internationale coalitie vanaf de zomer van 2014 begonnen is met het uitvoeren van luchtaanvallen op het gebied, wil ISIS nieuwe uitreizigers inzetten op het slagveld. Onder 'verdediging' valt echter ook veelal het aanvallen, doden, verkrachten of tot slaaf maken van mensen in Syrië en Irak met een ander geloof of personen die tegen ISIS in opstand komen.

Het kalifaat dient volgens ISIS niet alleen in het Midden-Oosten met geweld te worden verdedigd. In september 2014 roept de groepering alle aanhangers die niet kunnen uitreizen op om aanslagen te plegen

in landen die deel uitmaken van de anti-ISIS-coalitie. In de maanden na de oproep worden in Europa verschillende aanslagen voorkomen. In onder meer Frankrijk en Denemarken worden aanslagen gepleegd die ogenschijnlijk door ISIS zijn geïnspireerd.

Op 13 november 2015 is voor het eerst sprake van een vanuit Syrië aangestuurde, grootschalige ISIS-aanslag in Europa. Een cel van verschillende aanslagplegers opent het vuur op restaurantbezoekers en concertgangers in Parijs. Verschillende aanslagplegers brengen bomvesten tot ontploffing. Er komen 130 mensen om het leven. Honderden anderen raken gewond. Er blijken verschillende naar Europa teruggekeerde ISIS-leden betrokken. ISIS kiest de betrokkenheid van Frankrijk bij de luchtaanvallen van de anti-ISIS-coalitie wederom als publieke legitimatie van deze acties.

Meer dan ooit laat ISIS zien dat, om de rekruterende propaganda over het kalifaat zo effectief mogelijk te maken, de groepering een westers vijandbeeld nodig heeft om zich tegen af te zetten. Zeker op de momenten dat het op militair vlak minder gaat in Syrië en Irak, kan ISIS door de groepering opgeëiste aanslagen in het Westen goed gebruiken om de aandacht af te leiden en indruk te maken op de achterban. Ook de brute executiebeelden van de verschillende westerse gijzelaars dienen een dergelijk doel.

Het dagelijks leven bij ISIS

Wie naar ISIS afreist, maakt willens en wetens de keuze om zich bij een terroristische groepering aan te sluiten die iedereen buiten ISIS als 'ongelovig' wegzet en op dagelijkse basis excessief geweld toepast. Na aankomst worden ISIS-leden geacht hun leven letterlijk en figuurlijk te geven voor het voortbestaan van de 'staat'. Door propaganda op internet te volgen en door contact met ISIS-leden in Syrië weten de meeste uitreizigers voorafgaand aan hun reis dat ISIS dergelijke verwachtingen van ze heeft.

Veruit de meeste mensen die besluiten om naar ISIS in Syrië of Irak af te reizen denken ook een reëel beeld te hebben van het leven dat ze te wachten staat. De werkelijkheid valt echter vaak tegen. Wat vooral westerse jihadisten tegenstaat, is het dagelijks leven in een oorlogsgebied. Zo is het erg zwaar om te leven met de angst voor bombardementen. Ook het leven met slecht eten, ondermaatse huisvesting en gebrekkige gezondheidszorg is voor veel uitgereisde jihadisten en hun gezinnen een zware beproeving.

Naast de uitgereisde jihadisten wonen er ook nog altijd veel gewone Syriërs en Irakezen in ISIS-gebied. Sommigen zijn, al dan niet gedwongen, lid geworden van ISIS. Anderen lijden dagelijks onder het juk van ISIS, waar ook executies, mishandeling, slavernij, verkrachting en afpersing deel van uitmaken.

De reis

Vrijwel alle jihadisten die besluiten om uit te reizen, kennen al iemand die bij ISIS in Syrië of Irak woont. ISIS spoort de mensen die zijn aangekomen aan om vrienden, kennissen en familie ook over te halen om naar de regio te komen. Omdat ISIS bang is voor infiltratie door spionnen, heeft de groepering

Ontwikkeling Nederlandse uitreizigers

29 juni 2014
uitroepen Islamitische
Staat/kalifaat

Augustus 2014
bombardementen
door coalitie

Januari 2015
propagandafilmpje
van ISIS over executie
door een kind

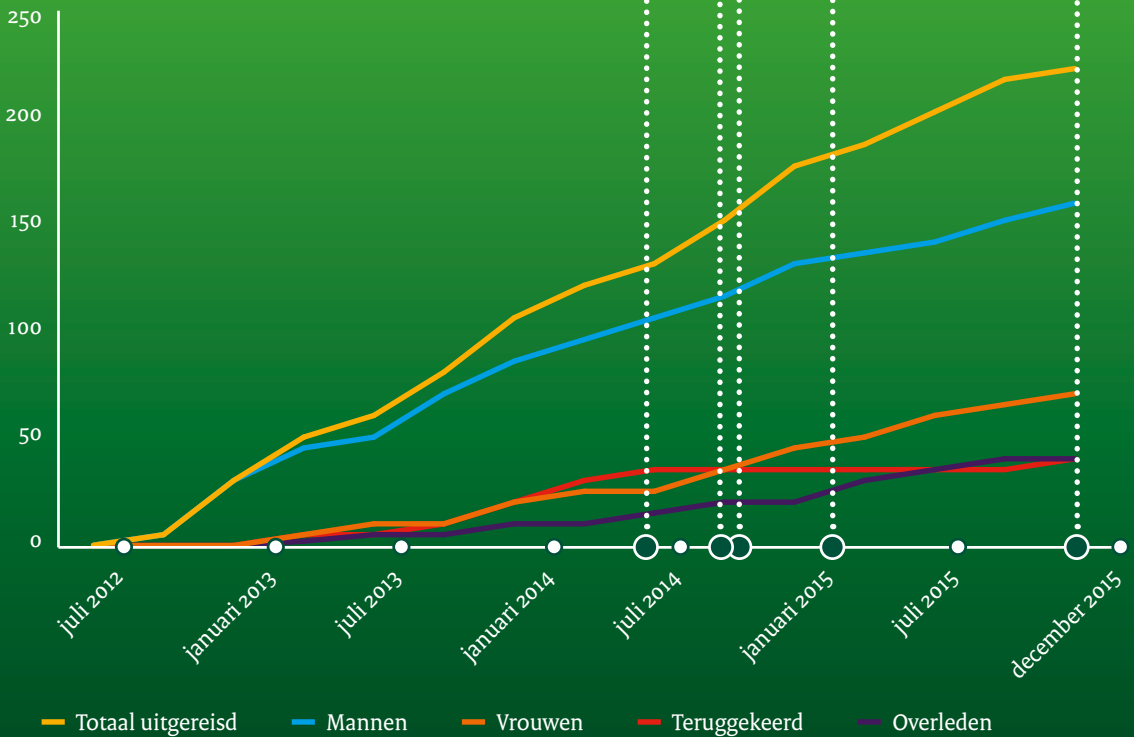

13 november 2015
aanslagen in Parijs

Augustus 2014
eerste onthoofding
westerlingen door ISIS

Aantal uitreizigers naar Syrië en Irak

inmiddels verplicht gesteld dat iedere nieuwe uitreiziger iemand moet aandragen die al in ISIS-gebied verblijft en garant wil staan voor de nieuwe rekrut. Minderjarigen krijgen van ISIS-leden in Syrië en Irak hulp bij hun uitreis, van iemand die al in ISIS-gebied verblijft, veelal buiten hun ouders om.

Jihadisten die naar ISIS-gebied willen uitreizen, proberen meestal eerst per vliegtuig of auto naar Turkije te komen, waar zij illegaal de Turks-Syrische grens oversteken. Wie onderweg wordt tegengehouden probeert over het algemeen steeds opnieuw uit te reizen, totdat een poging wel slaagt. Als de autoriteiten van het land van herkomst een paspoort innemen, reist de jihadist op een ID-kaart of op een paspoort van een tweede nationaliteit.

Wanneer een jihadist helemaal geen reisdocumenten heeft of als de Turkse autoriteiten hem of haar terugsturen, proberen sommige uitreizigers met behulp van smokkelaars alsnog via Oost-Europa Turkije binnen te komen. Bij aankomst in Syrië neemt ISIS eventuele reisdocumenten van de nieuwe rekruten direct in. ISIS voorkomt hiermee dat een rekrut het gebied zonder toestemming kan verlaten en kan paspoorten eventueel gebruiken bij reisbewegingen van ISIS-leden richting Europa.

Mannen bij ISIS

Bij aankomst in ISIS-gebied worden mannen gescheiden van vrouwen en eventuele kinderen. Alle mannen doorlopen een specifiek traject bij binnenkomst. Elke man die uitreist naar ISIS-gebied moet trouw zweren aan 'kalief' Abu Bakr al-Baghdadi. Dit maakt hem ISIS-lid en verplicht hem om bevelen van ISIS op te volgen. Voordat hij echter toegang krijgt tot ISIS-gebied, wordt de nieuwe rekrut uitgebreid ondervraagd, om te controleren of hij geen spion is. Daarnaast krijgt hij een opleiding waarin hij in het gedachtegoed van ISIS onderwezen wordt. Als hij definitief tot ISIS is toegelaten, krijgt de man een militaire en fysiek zware training van enkele weken, waarbij onder meer aan bod komt hoe hij met vuurwapens om moet gaan.

Het ISIS-lid kan in beginsel zelf kiezen welke rol hij bij de groepering gaat vervullen. Wel maakt ISIS een inschatting van eventueel voor de groepering nuttige vaardigheden die een nieuwe rekrut met zich meebrengt, zoals een technische opleiding, ICT-ervaring, talenkennis of een medische achtergrond. Op basis van zijn achtergrond krijgen sommige leden bewust een bepaalde rol toegewezen. Specifiek daartoe geselecteerde mannen kunnen zelfs door ISIS worden getraind en teruggestuurd om aanslagen in Europa te plegen.

De meeste uitreizigers kunnen een keuze maken tussen het verrichten van ondersteunende taken, actief zijn als strijder of het plegen van een zelfmoordaanslag. Over het algemeen hebben de meeste uit Nederland uitgereisde mannen een voorkeur voor een leven als strijder. Een voorbeeld van een niet-militaire functie die uitgereisde jihadisten bekleden, is die van agent voor de Hisba, de religieuze politie, die mensen op straat aanspreekt, beboet of arresteert als ze de regels van ISIS overtreden. Ook doen veel mannen volop aan rekrutering en het verspreiden van propaganda.

Mannen, die trouw hebben gezworen aan de 'kalief', moeten altijd oproepbaar zijn voor de strijd. Met andere woorden: als de nood aan de man is, moet iedereen meevechten. Voor hun diensten krijgen mannen van ISIS een klein salaris, om in de basisbehoeftes te voorzien. Wie strijdt, krijgt meer betaald dan wie een niet-militaire rol vervult.

Het leven van een ISIS-strijder bestaat voor een groot deel uit wachtlopen en het bewaken van checkpoints en andere locaties. Van de een op de andere dag kan zijn militair leider of emir de ISIS-strijder echter opdragen naar

Mannen, vrouwen en kinderen bij ISIS

Man

- trouw zweren aan Abu Bakr al-Baghdadi
- militaire training
- actieve rol of ondersteunend
- deelname aan gruwelijkheden

Kinderen

- getuige van bombardementen en gruwelijkheden
- regulier onderwijs en jihadlessen
- meisjes vanaf 9 jaar gesluierd over straat
- jongens vanaf 9 jaar in trainingskampen

Vrouw

- veel kinderen krijgen
- rekruteren van nieuwe vrouwen
- wapentraining, maar beperkt gebruik
- uitvoeren van (lijf)straffen

een slagveld in Syrië of Irak te vertrekken. Sommige mannen krijgen een extra training, waarbij ze bijvoorbeeld leren om explosieven te fabriceren of waarbij ze opgeleid worden als scherpschutter. Als de groepering een dorp of gebied inneemt, is het niet ongewoon dat deze leden al dan niet op bevel van ISIS executies, martelingen en verkrachtingen uitvoeren.

Vrouwen bij ISIS

Een vrouw die uitreist naar het kalifaat doorloopt niet het strenge traject waaraan ISIS mannen onderwerpt. Net als voor de meeste andere jihadistische groeperingen, is voor ISIS de rol van de vrouw nadrukkelijk anders dan die van de man. Toch wordt van vrouwen in ISIS-gebied verwacht dat zij zich actief voor de groepering inzetten. Primair draait het hierbij om zo snel en zo veel mogelijk kinderen te krijgen. Vrouwen dienen hun zoons op te voeden tot ISIS-strijders. Dochters dienen op hun beurt met strijders te trouwen en met hetzelfde doel als hun moeder kinderen te krijgen.

In de tweede plaats vormt het rekruteren van andere vrouwelijke uitreizigers, vaak familie of vriendinnen, een cruciaal onderdeel van het leven van een vrouw in ISIS-gebied. In het verlengde hiervan vormt het produceren van ISIS-propaganda voor velen ook een kerntaak. Sommige vrouwen werken als lerares of medicus, terwijl anderen logistieke taken uitvoeren voor ISIS. Wat alle vrouwen gemeen hebben, is dat ze een bijdrage leveren om de terroristische organisatie ISIS draaiende te houden.

Veel uitgereisde vrouwen zouden graag met ISIS mee willen vechten, maar krijgen hier vooralsnog geen toestemming voor. Wel kunnen zij al vlak na aankomst les krijgen in het gebruik van vuurwapens. ISIS staat vrouwen ook toe om met wapens over straat te gaan. Ook dragen sommige vrouwen bomgordels, die ze tot ontploffing kunnen laten brengen als ze worden aangevallen. In het vorige decennium, toen

ISIS nog Islamitische Staat Irak (ISI) heette, zette de groepering regelmatig vrouwen in om zelfmoordaanslagen te plegen. Er zijn echter geen recente voorbeelden bekend van vrouwen die van ISIS toestemming krijgen om namens de groepering in Syrië of Irak zelfmoordaanslagen te plegen.

De meest actieve rol die een vrouw momenteel bij ISIS kan hebben, is weggelegd voor de leden van de Al Khansaa-brigade, de religieuze zedenpolitie die enkel uit vrouwen bestaat en die in het leven is geroepen om andere vrouwen aan te spreken op 'onislamitisch' gedrag. Om ook de plaatselijke bevolking terecht te kunnen wijzen, moeten vrouwen die zich bij de Al Khansaa-brigade willen aansluiten, wel Arabisch kunnen spreken. Als een vrouw door de brigade wordt aangehouden, en ook veroordeeld wordt, dan voert een andere vrouw de straf uit. Zo delen ook uit het Westen uitgereide vrouwen zweepslagen uit aan vrouwen die volgens ISIS over de schreef zijn gegaan.

Kinderen in ISIS-gebied

Sinds het uitroepen van het ISIS-kalifaat, reizen er steeds vaker gezinnen met minderjarige kinderen uit naar ISIS-gebied. Deze ouders zien hun kinderen als de ISIS-strijders van de toekomst en zijn ervan overtuigd dat het een goed idee is om met het hele gezin naar een oorlogsgebied te verhuizen. Ook raken veel uitgereide vrouwen zwanger in Syrië of Irak. Er worden dan ook steeds meer kinderen geboren van Nederlandse uitreizigers die officieel nergens staan ingeschreven. Er bevinden zich momenteel ten minste 70 Nederlandse kinderen in door jihadisten gecontroleerd gebied in Syrië en Irak, waarvan veruit de meesten bij ISIS. Ongeveer een derde is daar geboren en twee derde is door één of beide ouders meegenomen. Het daadwerkelijke aantal in Syrië of Irak geboren kinderen ligt waarschijnlijk hoger, omdat dit zeer moeilijk te verifiëren is.

Het leven voor kinderen in door ISIS gecontroleerd gebied is zwaar en traumatiserend. Met name kinderen die vanuit Nederland of een ander westers land naar Syrië zijn meegenomen kunnen moeilijk wennen aan hun nieuwe leefomgeving. Het meemaken van de dagelijkse bombardementen van het Syrische regime, de internationale coalitie en Rusland is aantoonbaar een stressvolle ervaring voor deze kinderen.

Het leven in ISIS-gebied gaat voor deze kinderen gepaard met dood en verderf. Zo worden kinderen regelmatig geconfronteerd met het gegeven dat hun vader of andere familieleden sneuvelen in de strijd. Ook kunnen kinderen zelf het gevaar lopen om verwond of gedood te worden. ISIS-leden nemen jonge kinderen bovendien geregeld mee naar publieke executies en lijfstraffen. In sommige gevallen zetten ouders zelfs hun kinderen op de foto met de menselijke resten van door ISIS geëxecuteerde gevangenen.

Verder worden deze kinderen op dagelijkse basis geïndoctrineerd met het gedachtegoed van ISIS. Kinderen gaan naar school vanaf een jaar of zes. Naast reguliere vakken als Engels, Arabisch en wiskunde, krijgen zij ook les in de ISIS-doctrine over de juiste interpretatie en uitvoering van de jihad. ISIS bedeeft kinderen hierbij een specifieke rol toe op basis van hun geslacht.

Jonge meisjes wordt op school geleerd hoe zij hun toekomstige man het beste kunnen ondersteunen bij deze strijd. Vanaf een jaar of negen, soms eerder, moeten meisjes volledig gesluierd over straat. Jongens, die door ISIS gezien worden als strijders van de toekomst, kunnen vanaf dezelfde leeftijd terechtkomen in een trainingskamp voor kinderen. Hier leren zij onder meer om te gaan met steek- en

vuurwapens en oefenen zij executies. Sommige kinderen van jihadisten lopen ook buiten school op straat met geweren rond.

Kinderen hebben steeds vaker een rol in propaganda van ISIS. In verschillende executievideo's van de groepering in de eerste helft van 2015 treden jongens tussen de tien en twaalf jaar oud op als beul, door gevangenen neer te schieten of te onthoofden. Het gebruik van kinderen in propaganda past binnen de strategie van ISIS, die met mediabeelden vooral wil choqueren en daarmee de aandacht wil trekken. Door deze propaganda, die ook reguliere media veelal oppikken, mag ervan uitgegaan worden dat ouders die naar ISIS-gebied afreizen een realistisch beeld hebben van wat hun kinderen bij aankomst te wachten staat.

Huisvesting

Volgens de mythe van ISIS is er voor elke uitreiziger een comfortabel huis beschikbaar in Syrië of Irak, met gratis gas en elektriciteit. De beschikbare huizen, die veelal door gevluchte Syriërs of Irakezen zijn achtergelaten, verkeren echter vaak in slechte staat. Ook worden gezinnen regelmatig gedwongen te verhuizen om plaats te maken voor ISIS-leden met een prominentere positie. Vaak verblijven meerdere gezinnen met jonge kinderen in één en hetzelfde huis. Huizen in door ISIS gecontroleerd gebied hebben over het algemeen maar een paar uur per dag toegang tot elektriciteit.

Ongetrouwde vrouwen of weduwen zijn verplicht om, al dan niet met kinderen, naar een ‘vrouwenhuis’ te verhuizen. De situatie in deze huizen is bijzonder treurig. De accommodatie is klein, vies en er is sprake van ongedierte. Ook is er vaak onvoldoende eten. De bewoners mogen zelf maar één keer per week het huis verlaten. Soms (her)trouwt een ongetrouwde vrouw of weduwe van een ISIS-strijder maar zo snel mogelijk om te voorkomen dat ze in een dergelijk huis belandt.

Medische faciliteiten

In verschillende propagandavideo's scheidt ISIS op over de gezondheidszorg die de groepering zegt te kunnen bieden aan de inwoners van het kalifaat. Alle bewoners van ISIS-gebied kunnen inderdaad, tegen betaling, gebruik maken van artsen en ziekenhuizen. De kwaliteit van de gezondheidszorg is echter uitermate slecht. Zo laat de hygiëne in de ziekenhuizen te wensen over en is er een sterk tekort aan medicijnen, medische apparatuur en gekwalificeerd medisch personeel.

Vrouwen mogen volgens de regels van ISIS alleen door vrouwelijke artsen en verpleegkundigen geholpen worden, waar een groot tekort aan is. Bevallingen in ISIS-gebied zijn over het algemeen dan ook levensgevaarlijk voor moeder en kind. Vooral als er complicaties ontstaan bij de geboorte ontbreekt het aan de juiste kennis of middelen om een goede afloop te kunnen garanderen.

ISIS als totalitair regime

Het afgelopen jaar heeft ISIS veel moeite gedaan om de mythe van een succesvolle staat levend te houden. In de loop van 2015 begint het door de terroristische groepering ISIS opgezette regeringsapparaat echter steeds meer gebreken te vertonen. ISIS heeft te kampen met aanzienlijke problemen, zoals militaire tegenvallers en interne spanningen. De groepering reageert daarop met het onderdrukken van de eigen bevolking. Tegenstand en afwijkende meningen worden met geweld de kop in gedrukt. Er ontwikkelt zich een angstcultuur in de rangen van de organisatie, waardoor het ISIS-bewind steeds meer een totalitair karakter krijgt.

Effect van de luchtaanvallen

Ruim een jaar nadat de luchtaanvallen van de internationale coalitie van start zijn gegaan, heeft ISIS nog altijd een aanzienlijk gebied in handen. Het lijkt er niet op dat de groepering binnen korte tijd op het slagveld volledig zal worden verslagen.

Toch hebben de bombardementen een zekere impact op het dagelijks leven in ISIS-gebied. ISIS lijdt in 2015 enkele prominente militaire nederlagen bij de grens tussen Turkije en Syrië. Hierdoor wordt het moeilijker voor de groepering om mensen en middelen van en naar verschillende delen van ISIS-gebied te vervoeren. De gevolgen van deze ontwikkeling zijn fors. Zo zijn bewoners van Raqqah, de officiële hoofdstad van ISIS in Syrië, in een jaar geconfronteerd met een verdubbeling van de prijzen van levensmiddelen. Ook lukt het ISIS niet om strijders hetzelfde salaris te blijven betalen, wat leidt tot verdere onrust en ontevredenheid onder de leden van de organisatie.

Door deze ontwikkelingen neemt de paranoia in de rangen van ISIS toe. ISIS vreest dat bewoners het kalifaat uit angst voor de luchtaanvallen en uit ontevredenheid over militaire en financiële tegenvallers massaal willen gaan verlaten. Voor een groepering waarbij de plicht om je te vestigen in ISIS-gebied centraal staat, leidt (massa-)desertie tot aanzienlijke imagoschade. ISIS maakt het leden en hun gezinnen daarom steeds moeilijker om uit Syrië of Irak te vertrekken. Zelfs voor een tijdelijk bezoek aan Turkije is toestemming van ISIS nodig.

Doordat sommige leden de groepering de rug toekeren terwijl ze slechts toestemming van ISIS hadden om het gebied te verlaten voor bijvoorbeeld medische redenen, wordt het steeds moeilijker om een dergelijke permissie te krijgen. Zo krijgen vrouwen die complicaties bij een bevalling verwachten geen toestemming meer om een ziekenhuis buiten ISIS-gebied te bezoeken. Sinds december 2014 is het in sommige delen van ISIS-gebied zelfs verplicht om te allen tijde een door de religieuze politie uitgegeven identiteitskaart te dragen. Zonder identiteitskaart kunnen bewoners van dit gebied niet met de bus reizen of grensposten passeren.

Ook neemt binnen ISIS de angst toe dat vijandelijke overheden of strijdgroepen de groepering proberen te infiltreren. Uit angst voor gerichte luchtaanvallen op prominente locaties of personen wil ISIS voorkomen dat externe partijen voor hen nuttige informatie vergaren. ISIS is bang dat kwaadwillenden bewust inlichtingen wegsluizen, die voor de groepering schadelijk zijn, maar ook vrezen zij dat bewoners onbedoeld bijvoorbeeld locatiegegevens prijsgeven.

Rol van het veiligheidsapparaat

De verdere verkramping van de ISIS-leiding als gevolg van een groeiend wantrouwen jegens de eigen leden draagt verder bij aan de angstcultuur binnen ISIS. Door de beschreven zorgen voor de zogenaamde 'interne veiligheid' van ISIS-gebied, onder meer naar aanleiding van de luchtaanvallen, speelt het veiligheidsapparaat van ISIS een steeds belangrijker rol in Syrië en Irak. Veiligheidspersoneel doet onderzoek naar vermeende spionnen en deserteurs, door informatie te verzamelen en verdachten te verhoren of martelen. Als er volgens een sharia-rechtbank voldoende 'bewijs' is verzameld voor spionage of plannen voor desertie, wordt de betrokkene ter dood veroordeeld.

Om deze taken uit te kunnen voeren, probeert het veiligheidsapparaat van ISIS steeds meer informatie te verzamelen over de bewoners van het door de groepering bezette gebied. Hiernaast wil ISIS de controle hebben en houden over de communicatie van de eigen leden en burgers met personen buiten Syrië of Irak.

Sinds juli 2015 is het in Raqqah niet meer toegestaan om gebruik te maken van draadloos internet. Internetten kan vanaf dan alleen in door ISIS goedgekeurde internetcafés, waar zorgvuldig wordt bijgehouden wie welke sites bezoekt. In sommige gebieden is zelfs toestemming nodig van een militair leider of *emir* om informatie buiten ISIS-gebied te verspreiden. Wie dit nalaat, moet voor een sharia-rechtbank verschijnen.

Verder proberen veiligheidsfunctionarissen van ISIS informatie te vergaren onder de bevolking, door op zoek te gaan naar personen die het kalifaat openlijk bekritisieren. Als iemand een afwijkende mening uitdraagt, wijzen andere ISIS-leden hem terecht. Het is dan ook erg gevaarlijk om anderen in vertrouwen te nemen over een eventuele intentie om ISIS-gebied te verlaten.

Effecten op de korte en lange termijn

De afgelopen maanden is steeds meer vast komen te staan dat ISIS zich ontwikkelt tot een totalitair regime. Negatieve signalen over het tegenvallende leven in het kalifaat worden uit alle macht gesmoord. Met name de niet-Syriërs die naar ISIS-gebied zijn afgereisd worden onder druk gezet om een positief beeld uit te dragen aan familie en vrienden: de potentiële nieuwe rekruten.

Klachten over het dure eten, smerige huizen, slechte medische voorzieningen of de activiteiten van het veiligheidsapparaat bereiken dan ook slechts zeer zelden jihadistische kringen in Nederland, omdat het simpelweg te gevaarlijk is om vanuit Syrië en Irak het kalifaat met het huidige angstklimaat bij ISIS af te vallen. Overigens bestaat dan ook nog de kans dat dergelijke verhalen door ISIS-aanhangers worden weggezet als 'westerse propaganda'. Dat deze signalen Nederland niet bereiken is een van de redenen dat er nog elke maand jihadisten uit Nederland naar ISIS-gebied proberen uit te reizen.

Het is de vraag in hoeverre de angstcultuur binnen ISIS de groepering op de langere termijn parten gaat spelen. Er zijn nu al steeds meer signalen dat sommige ISIS-strijders ontevreden zijn en het kalifaat zelfs willen ontvluchten. Als ISIS de komende tijd vaker te maken krijgt met aansprekende nederlagen, neemt de interne druk waarschijnlijk verder toe.

De overlevingskracht van het 'kalifaat'

Met het in 2014 uitgeroepen kalifaat weet ISIS nog altijd een sterk propagandaverhaal te vertellen. In tegenstelling tot andere groeperingen heeft ISIS een ideologisch belangrijk gebied in handen dat opgebouwd en verdedigd dient te worden tegen vijandige partijen. Deze mythe blijft jihadisten over de wereld trekken, deels omdat het totalitaire regime van ISIS voorkomt dat negatieve verhalen over het leven bij de groepering bij potentiële rekruten terechtkomen.

Het is op dit moment onduidelijk wat de toekomst te bieden heeft voor jihadisten die door hebben dat het leven in ISIS-gebied niet aan de verwachtingen voldoet. ISIS probeert deze mensen met alle beschikbare middelen te dwingen om te blijven. Indien jihadisten erin slagen om Syrië te verlaten, zullen sommigen waarschijnlijk proberen om zich (tijdelijk) in Turkije te vestigen of zich bij andere jihadistische groeperingen aan te sluiten, waaronder Jabhat al-Nusra (de Syrische tak van Al Qaida). Anderen zullen, als ze nog beschikken over hun paspoort, mogelijk proberen door te reizen naar andere gebieden waar takken van AQ of ISIS actief zijn, zoals in Libië, Jemen, Somalië of Afghanistan.

Voor wie besluit terug te keren naar bijvoorbeeld Nederland, zal het lastig worden om hier het dagelijks leven gewoon weer op te pakken, nog los van de strafrechtelijke implicaties. Ervaren in de strijd en bereid tot het plegen van geweld, maar zonder een kalifaat om voor te vechten, is het mogelijk dat sommigen van hen de intentie ontwikkelen om de strijd mee te nemen naar het thuisland. Ook voor de kinderen, die in Syrië en Irak getraumatiseerd zijn geraakt en bloot zijn gesteld aan een doctrine die geweld verheerlijkt, wordt het uitermate moeilijk om bij terugkomst een normaal leven op te bouwen.

De dreiging van ISIS

Het zal de komende jaren duidelijk worden in hoeverre het kalifaat, zowel de mythe als in werkelijkheid, overleeft en wat dit betekent voor de nationale veiligheid.

ISIS blijft sterk afhankelijk van het imago van een 'sterke' groepering, met een constante stroom aan nieuwe rekruten. De groepering heeft dreigementen en aanslagen tegen het Westen nodig om indruk te blijven maken op bestaande leden en nieuwe rekruten. Juist als de groepering te kampen heeft met tegenslagen, heeft ISIS behoefte aan 'succesverhalen' om zichzelf te bewijzen. Met de gebeurtenissen in Parijs van 13 november 2015 vers in het geheugen is dit duidelijker dan ooit.

Er gaat ook nog altijd een grote dreiging uit van aanhangers van ISIS, die zich niet daar bevinden en die gehoor geven aan de oproep om aanslagen in het Westen te plegen. Het kan hierbij gaan om terugkeerders, maar ook om mensen die willen uitreizen maar door overheid of familie en vrienden worden tegengehouden. Juist wie nog niet aan de 'plicht' heeft voldaan om naar Syrië of Irak te vertrekken, kan zo worden opgejut door ISIS-propaganda dat het 'plan B' van een aanslag in het Westen steeds aantrekkelijker wordt.

Het ziet er naar uit dat de komende periode Nederlandse jihadisten naar ISIS blijven uitreizen. Ook is het waarschijnlijk dat ISIS opnieuw aanslagen in Europa zal proberen te plegen. Het is voor ISIS extreem belangrijk om hun idylle met alle beschikbare middelen in stand te houden. De dreiging van ISIS is hierdoor een complexe zaak, die nauw verbonden is met het lot van het zogenaamde kalifaat in Syrië en Irak.

Conclusie

Het zogenaamde kalifaat van ISIS staat ver af van wat de organisatie beweert. Het gebied dat bezet wordt door ISIS is geen heilstaat of ideale samenleving in wording. ISIS gedraagt zich als totalitair regime naar de eigen leden. Wie naar ISIS-gebied afreist, maakt willens en wetens de keuze om zich bij een groepering aan te sluiten die terroristische activiteiten ontplooit en aanslagen in Europa pleegt. In de praktijk betekent dit dat zowel mannelijke als vrouwelijke uitreizigers, gewapenderhand of anderszins, deelnemen aan de strijd van ISIS.

Dit is een uitgave van:

Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst
www.aivd.nl

Postbus 20010
2500 EA Den Haag

Januari 2016